
El traductor i la llengua popular

per Josep Vallverdú

La majoria de traductors tendents a la professionalització o plenament professionalitzats provenim del camp de la creació literària; és, però, freqüent el cas, al nostre àmbit cultural, del traductor que és més literat que no pas versat en la llengua de la qual verteix; això és un avantatge i un inconvenient, perquè d'una banda garanteix d'entrada una correcció estilística, i fins una riquesa lèxica; conceptualment, però, no poques vegades trobaríem algunes filagarses mal deixades a les vores de la peça resultant, a causa del fet que, filològicament, en la llengua amb què s'acaren, aquells traductors, en general correctes, no han pogut tenir la preparació suficient per copsar en tota la seva riquesa el matís, la intenció o la malícia que, en un determinat passatge, i sempre dins el marc cultural de la llengua estrangera, té aquell mot o aquella construcció frasal.

Històricament, els darrers vint-i-cinc anys, que són els més fruitosos quant a edició de traduccions de tota la nostra història editorial, han vist dos fenòmens palesament molestos: d'una banda, la manca de regulació laboral i contractual del traductor l'ha obligat a treballar no poques vegades a pressió, per exigències de temps, escassetat de joc de distribució o necessitat de veure augmentats els seus recursos; de l'altra, algunes editorials han recorregut a traductors fluixos o inexperts, estudiants o persones amb coneixements de la llengua estrangera, però sense capacitat de produir un text satisfactori, i això ha llançat una taca damunt l'activitat tota de la traducció, sempre parlant de manera general. És clar que alguns grans noms no n'han resultat afectats en el prestigi que tenien: però la contaminació ha arribat, quant a descrèdit popular, als traductors corrents, per culpa de l'abundor dels intrusos i improvisats.

Voldria dedicar un record personal a totes les persones que, al maig de 1966, van coincidir a Raïmat (Segrià) en les dues jornades que, sota l'epígraf de Pri-

mera Taula Rodona de Traductors, s'hi van celebrar, organitzades de Lleida estant mateix, i de manera un xic accidentada, per la inexistència de permisos: eren aquelles celebracions que les autoritats preferien ignorar, que en el fons toleraven, sempre que fossin ben críptiques. Jo, que n'era secretari, vaig desenrotllar-hi una ponència sobre *La llengua popular i el traductor*, tema que, en l'aspecte concret de girs i expressions de llengua de carrer, té encara actualitat. En efecte, quan arribem a registres col·loquials i familiars, ens és encara difícil de trobar el to just: o caiem en un registre massa culturalista o caiem en qual-sevol forma d'argot. I això no és culpa de cap traductor, il·lustre o principiant: han estat els anys que els còmics, la ràdio, les revistes infantils i el cinema han estat vehiculats en castellà, i han creat uns clixés expressionistes fora de la nostra llengua. No tenim llengua de carrer perquè tampoc no tenim carrer, i cada cop podem conversar-hi menys, tret del marc rural.

La tasca de l'escola, de la televisió i de la formació de mestres ha de ser alimentada en bona part per la recuperació de formes de dir populars: l'expressió col·loquial ens és absolutament necessària als traductors si no volem haver d'improvisar uns paradigmes expressius de forma artificial. Tenint en compte, endemés, que patim un bilingüisme ambiental que ho dificulta i que en aspectes no només tecnològics la influència de l'anglès serà creixent.

JOSEP VALLVERDÚ